

Uzaktan Eğitim ile Bilgisayar Okuryazarlığı Öğretimi: Eğitim Deneyimleri

Teaching Computer Literacy via Distance Education: Experiences of the Instructors

Emine Cabı^{a*}

^aBaşkent University, Ankara, Turkey

Öz

Bu çalışma, uzaktan eğitim ile ders veren eğitimcilerin süreçte yaşadıkları deneyimleri ve eğitmenin rolüne dair görüş ve önerilerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda verilerin toplanmasında nitel araştırma desenlerinden biri olan durum çalışması deseni kullanılmıştır. Çalışma grubunu 2016-2017 güz öğretim yılında, uzaktan Bilgisayar Okuryazarlığı (BO) dersini veren 8 kadın 4 erkek olmak üzere 12 eğitimci oluşturmuştur. Verilerinin elde edilmesinde yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Veriler içerik analizi yaklaşımı kullanılarak çözümlenmiştir. Analiz sonuçlarına göre, uzaktan eğitimin yüz yüze öğrenmeye göre avantajları öğrenci ve eğitmen olmak üzere iki boyutta ortaya çıkmıştır. Eğitimcilerin görüşüne göre, eğitimler sistematik ve iyi yapılandırılmış ders içeriğine odaklanırken, öğrenciler zaman ve mekândan bağımsız öğrenme ortamının varlığına odaklanmaktadırlar. Eğitimciler BO dersinin uzaktan öğretim yöntemi ile veriliyor olmasını doğru ve yerinde bir uygulama olarak görmekte, üniversite genelinde ortak yürütülen, yüksek lisans ve doktora düzeyinde verilen, şube ve öğrenci sayısı fazla olan derslerin de uzaktan eğitim ile verilmesi yönünde görüş belirtmektedirler. Ayrıca çalışmada, uzaktan eğitimde başarılı olabilmek için eğitimcilerin görev ve sorumlulukları konusunda görüş ve önerilere yer verilmektedir. E-eğitmen deneyimlerinin uzaktan eğitim ortamlarının iyileştirilmesi yönünde katkı sağlayacağı düşünülmektedir

Anahtar Kelimeler: Bilgisayar-tabanlı eğitim, uzaktan eğitim, Bilgisayar Okuryazarlığı Dersi.

Abstract

The purpose of this study is to examine the experiences of the instructors who teach through distance education in the process as well as their opinions and suggestions on the role of the e-educator. The study was designed as a case study with 12 instructors (8 females and 4 males) who taught computer literacy course via distance education and had distance education experience in the fall term of the 2016-2017 academic year. The data were collected through semi-structured interview. The results of the study were analyzed using content analysis. The results showed that when compared to face-to-face learning, distance education had many advantages both on the student and the instructor. While the instructors focused on systematic and well-coordinated course materials, the students focused on learning irrespective of the time and space. The instructors reported that distance education is the correct and appropriate application for computer literacy course. They mentioned that courses such as ones conducted jointly at the university, or offered at graduate level, or with many sections with too many students, are better to be taught via distance education. In addition, opinions and suggestions on the roles and responsibilities of an instructor for successful distance education are provided in the study. It is thought that the experiences of e-instructors will be beneficial for improving distance education environments.

Keywords: Computer-based education, distance education, Computer Literacy Course.

© 2018 Başkent University Press, Başkent University Journal of Education. All rights reserved.

* ADDRESS FOR CORRESPONDENCE: Asst.Prof.Dr. Emine Cabı, Department of Computer Education and Instructional Technology, Faculty of Education, Başkent University, Ankara, Turkey. E-mail address: eminec@baskent.edu.tr / Tel: +90(312) 246 66 66 – 2241. ORCID ID: 0000-0002-7488-0309.

Received Date: November 21st, 2017. Acceptance Date: December 28th, 2017.

1. Giriş

Son yarım yüzyılda yaşanan teknolojik gelişmeler uzaktan eğitimin hızla yaygınlaşmasına ve özellikle üniversitelerde vazgeçilmez bir uygulama haline gelmesine katkı sağlamıştır. İlk uzaktan eğitim uygulamaları, örgün eğitime destek veya tamamlayıcısı olarak, teknolojinin üstün yönlerini eğitim ortamları ile bütünleştirmek amacıyla kullanılmaya başlanmıştır. Daha sonra, bu uygulamanın öngörülemeyen şekilde gelişme potansiyeline sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Örneğin, kısa bir süre önce teknolojik sınıf uygulamaları film, televizyon, slayt gösterisi, radyo gibi gereçlerle sınırlıyken, günümüz öğrencileri normal sınıflarda çevre ve olayların simülasyonlarını kullanabilmekte, uzak mesafedeki öğretmenlerden ders alabilmekte, onlarla iletişim kurabilmekte, öğrenme ve içerik yönetim sistemleri sayesinde etkileşimde bulunabilmektedir (Schunk, 2009).

Uzaktan öğrenme ortamlarında öğrenci ve öğretmen özelliklerine yönelik çeşitli çalışmalar yürütülmektedir. Bir yandan öğrencilerin öğrenme deneyimlerini geliştiren etkinliklerin keşfi (Ertmer ve Koehler, 2015) veya çevrimiçi ortamlarda varlığını nasıl sürdürebildiği (Richardson, Koehler, Besser, Caskurlu, Lim ve Mueller, 2015) yönünde çalışmalar yapılırken, diğer yandan da öğretmenlerin uzaktan eğitimde daha etkili ve nitelikli olabilmeleri yönünde (Sheridan ve Kelly, 2010; Gürer, Tekinarslan, ve Yavuzalp, 2016; Kalelioğlu, Arda, ve Çetin, 2016) çalışmalar yapılmaktadır.

Uzaktan eğitimde öğretmenlerin başarılı olabilmeleri için öğrencilerin beklentilerini algılayabilmek önemli bir unsurdur. Öğrenci beklentilerinin en önemli bölümünü iletişim, öğretmen ve öğrenciler arasındaki iletişimin temeli ise geri bildirim oluşturmaktadır (Richardson vd., 2015). Öğrenciler, ihtiyaçlarına göre, ders gereksinimlerini açıkça ifade eden ve zamanında geribildirim veren öğretmenleri takdir etmektedir (Sheridan ve Kelly, 2010).

Uzaktan eğitimin kullanımı yaygınlaştıkça öğrenci ve öğretmen arasındaki iletişim ve etkileşim kavramları yeni boyutlar üzerinde ele alınmaya başlamıştır. Bu boyutlardan biri diyalog, yapı ve öğrenen özerkliğinin temeli oluşturduğu işlemsel uzaklığı algısıdır. Moore ve Kearsley (2011) işlemsel uzaklık algısını (transactionaldistance); farklı mekânlardaki öğrenci ve öğretmen arasında olası yanlış anlaşılmalara neden olan psikolojik ve iletişimsel bir boşluk olarak tanımlamaktadır. Öğretmen ve öğrenci arasındaki bu etkileşim boşluğunu doldurmada öğretmen çok önemlidir. Öğretmen, öğrenme ortamında farklı etkinlikler ve etkileşimi kolaylaştırıcı özel öğretim teknikleri kullanarak bu boşluğu doldurmalı ve öğrenci-öğretmen arasındaki işlemsel uzaklığa köprü kurmalıdır (Moore ve Kearsley, 2011). Hatta öğretmen wiki, bloglar, cep telefonu, tablet gibi iletişim araçları etkin bir şekilde kullanarak öğrencileri öğrenme sürecine dâhil edebilir. Öğretmenlerin, öğrenciler tarafından bilinen, kabul gören ve öğrencilerin ihtiyaçlarını daha iyi karşılayan öğretim araçlarını kullanmaya yönelik bilgi ve becerileri kazanması sağlanabilir (O'Neil, 2006).

Uzaktan eğitimde öğretmenin diğer rollerinde birisi de eğitim içeriklerinin sunumudur. Web sitesine sadece basit bir video materyali veya sunum yerleştirilerek daha iyi bir eğitim verilmesi beklenemez. Bunun yanında doküman veya kaynak okuma kitabı, her bir öğrencinin bireysel olarak kendini değerlendirebilme fırsatı sunan testler, uygulamaya yönelik etkinlikler ve değerlendirme sonuçları öğrenciye sunulmalıdır. Aktif öğrenme anahtar kelime olmalıdır (Moore ve Kearsley, 2011). Nitekim ülkemizde Yükseköğretim Kurumlarında Uzaktan Öğretime İlişkin Usul ve Esaslar'a göre uzaktan öğretim programları ile uzaktan öğretim yoluyla verilen derslerin yürütülmesinde kitap, radyo, televizyon, ses ve görüntü diskleri (CD/DVD) vb. çevrimdışı teknolojilerden de yararlanılabilir (YÖK, 2017). Zengin eğitim materyallerinin kullanılabilmesi için bu teknolojilerin kullanımı öngörülmektedir.

Öte yandan, Bilgisayar Okuryazarlığı veya Bilgi ve İletişim Teknolojileri dersi Türkiye genelinde ön lisans/lisans düzeyinde verilen ortak zorunlu dertir. 2017 yılında yapılan bir çalışmaya göre, ülkemizde toplam 43 üniversitede 4 farklı ortak zorunlu ders uzaktan eğitim yoluyla verilmektedir. Türk Dili, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi, Yabancı Dil dersleri Türkiye'de uzaktan eğitim yoluyla verilen ortak derslerin başında gelmektedir. Ortak derslerden BO dersi sadece üç üniversitede uzaktan eğitim yoluyla yürütülen ortak derslerdendir (Yavuzalp, Demirel, Taş ve Canbolat, 2017).

Alan yazında belirtildiği gibi, uzaktan öğretimin başarılı olabilmesi için öğretmenlerin görüşleri ve nitelikleri oldukça önemlidir. Bu çalışma, uzaktan öğretim ile BO dersini veren öğretmenlerin öğretim ortamına yönelik görüşlerini, süreçte yaşadıkları problemleri ve e-öğretmenin rolüne dair görüş ve önerilerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışmanın, özelde BO dersini veren, genelde ise uzaktan eğitim veren kurum ve kuruluşlarında görev alan öğretmenlere, öğretim ortamı tasarımı sürecindeki alan uzmanlarına önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada, nitel araştırma kapsamında bulunan durum çalışması (casestudy) deseni kullanılmıştır. Durum çalışması, güncel bir olguyu kendi gerçek yaşam çerçevesi içinde çalışan ve durumları çok yönlü, sistemli ve derinlemesine inceleyen görgül bir araştırma yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunun belirlenmesinde, amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme, belli niteliklere sahip kişiler olaylar, nesnelere ya da durumlardan oluşturulabilir (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2009). Araştırmada, uygulamanın yapılacağı çalışma grubunun seçiminde en az bir yarıyıl uzaktan eğitim ile ders vermiş olmaları ölçüt olarak alınmıştır.

Bu araştırmanın yapıldığı 2016-2017 güz öğretim yılında, uzaktan BO dersi için 9 kadın 5 erkek olmak üzere 14 eğitimci görev almıştır. Bir eğitimci görüşmeye katılmadığından diğeri ise araştırmanın yazarı olduğundan çalışma grubu dışında tutulmuştur. Sonuç olarak çalışma grubunu toplam 12 eğitimciden oluşmuştur. Biri doçent, üçü yardımcı doçent, beşi öğretim görevlisi ve üçü araştırma görevlisi/ uzman ünvanları ile 10'u Ankara kampüsü, biri Adana ve biri de Kazan'da görev yapmaktadırlar. Araştırmaya katılan 12 eğitimcinin 8'i 50'şer öğrencinin bulunduğu iki farklı şubede, 4'ü ise bir şubede; toplamda 1160 öğrenciye, ders vermektedir. 3 öğretim üyesi Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Bölümü'nde görev yapmakta olup eğitim teknolojileri alanında doktora yapmış ve daha önce çevrimiçi ders verme deneyimleri olmuştur.

Araştırmanın çalışma grubunun belirlenmesinde, amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme, belli niteliklere sahip kişiler olaylar, nesnelere ya da durumlardan oluşturulabilir (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2009). Araştırmada, uygulamanın yapılacağı çalışma grubunun seçiminde en az bir yarıyıl uzaktan eğitim ile ders vermiş olmaları ölçüt olarak alınmıştır.

2.3. Verilerin Toplanması

Verilerinin elde edilmesinde problemin niteliğine yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formu yaklaşımı görüşme sırasında irdelenecek soru veya konular dizilimini içerir (Patton, 1987). Ele alınacak başlıklar veya içerikler önceden belirlenerek taslak hazırlanır. Bu taslak verinin kapsamını artırır ve her bir katılımcı için sistematik hale gelmiş olur (Büyüköztürk vd., 2009). Görüşme formunda yer alan sorular aşağıda verilmiştir:

- Uzaktan eğitimin yüz yüze öğrenmeye göre avantajları nelerdir?
- BO dersinin,
 - uzaktan öğretim yöntemi ile veriliyor olması konusunda ne düşünüyorsunuz?"
 - eğitmeni olarak yaşadığınız problemler nelerdir?
 - dışında hangi dersleri neden uzaktan eğitim yöntemi ile vermek isterdiniz?
- Uzaktan Eğitimde görev alan eğitimcilerin başarılı olabilmesi için görev ve sorumlulukları nelerdir?"

2.4. Uygulama Süreci

Çalışma grubundaki eğitimci ünlere üniversite genelinde verilen ve tüm öğrencilerin almasının zorunlu olduğu (mühendislik fakültesi hariç)BO dersini son üç dönemden beri uzaktan eğitim ile yürütülmektedir. Eğitimcilerin kullandıkları ortamın ders tasarımı, uzaktan öğretimin gerektirdiği öğrenme ortamları göz önüne alınarak yapılmıştır. Bir öğretim tasarımı modeli insanlara nasıl öğrenmeleri gerektiği, öğretim tasarımcısının öğretimi nasıl düzenleyeceği hakkında rehberlik yaptığından dolayı (Gustafson ve Branch, 2002) tercih edilir.

Ders, eğitimciler tarafından öğrenme ve İçerik yönetim sistemi (ÖİYS) olan Moodle™ üzerinden yürütülmektedir. Konunun özetini yansıtan sunum, detaylı anlatımını veren doküman (ders notu), kaynak videolar ve ölçme-değerlendirme etkinlikleri çevrim dışı öğrenme ortamında yer almaktadır. Çevrim içi öğrenme ortamında ise, 14 hafta süren dersin her hafta 1 ders saati video konferans ile canlı ders yapılmakta ve daha sonra bu dersin kaydı sistem üzerinden yayınlanmaktadır. Ders izlencesinde, Avrupa Bilgisayar Yetkinlik Belgesi (ECDL – European Computer Driving Licence)'nin toplumun ve teknolojinin değişimleri doğrultusunda 2013 yılından sonra yenilenen temel modül ve standart modülü dikkate alınarak konu başlıkları oluşturulmuştur.

2.5. Verilerin Çözümlemesi

Veriler içerik analizi yaklaşımı kullanılarak çözümlenmiştir. İçerik analizi, verinin sistematik bir şekilde tasvir edilmesi için kullanılır (Schreier, 2012). Bu yaklaşım gazete, kitap, internet gibi kaynaklardan elde edilen veriler ve aynı zamanda görüşmeler ve açık uçlu sorulardan elde edilen verilerin analizi için önerilmektedir. İçerik analizlerinde önceden belirlenmiş adımlar kullanılır. Bu adımlar araştırma probleminin belirlenmesini, verinin örnekleme, kodlamanın yapılmasını ve sonuçların yorumlanıp sunulmasını içerir (Özden, Durdu, 2016). Yapılan araştırmada söz konusu adımlar takip edilmiş, çözümlenen veriler tablo haline getirilmiş ve frekans değerleri verilerek sonuçların yorumlanması ile sunulmuştur. Görüşülen ya da gözlenen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir şekilde yansıtılabilmek

amacıyla doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Doğrudan alıntılara yer verilirken, E1, E2, ...Ö13 kodları kullanılarak görüşlerin kimlere ait olduğu belirtilmiştir.

3. Bulgular

Görüşme formundan elde edilen bulgular, temalar ve alt temalar altında sınıflandırılarak tablo ile ve öğretmenlerin görüşleri verdikleri yanıtlardan doğrudan alıntılar yapılarak sunulmuştur.

Eğitmenlerin “Uzaktan eğitimin yüz yüze öğrenmeye göre avantajları nelerdir?” sorusuna verdikleri yanıtlar incelenerek ortak temalar birleştirilmiş ve oluşan temaların frekans dağılımı ise Tablo 1’ de verilmiştir.

Tablo 1

Uzaktan eğitimin yüz yüze öğrenmeye göre avantajları

	Avantajları	f
Öğrenci için	İstenildiğinde ders materyallerine ulaşılabilmesi,	4
	Ders materyallerini kendi hızına göre tekrar izleyebilme ve okuyabilme imkânı sunması,	2
	Devam zorunluluğunun olmaması	1
	Zaman ve mekândan bağımsız öğrenme,	1
	Tüm grupların aynı içeriği kullanması ile fırsat eşitliğinin sağlanması,	1
	Klasik sınıf ortamından farklı olarak teknolojinin sağladığı imkânlardan faydalanarak yeni bir eğitim şekli sunması	1
	Öğrenmeye yönelik güdülenmesi yüksek öğrencilerin daha başarılı olması,	1
Eğitmen için	Önceden hazırlanan ders içerikleri (sunumlar, dokümanlar, videolu anlatımlar, test ve ödev vb.) sayesinde iş yükünün azalması,	3
	Sürecin sistemli, planlı, iyi koordine olması,	2
	Canlı derslerde sınıf yönetiminin daha etkili yapılabilmesi,	2
	Yüz-yüze derse göre zamanın verimli kullanılması,	1
	Sadece istekli öğrencilerin canlı derse katılması ile eğitmeni güdülemesi	1

Çalışma grubundaki eğitimcilerin görüşlerine göre, hem öğrenciler hem de eğitimciler için uzaktan eğitimin avantajları bulunmaktadır. Bu doğrultuda bulguların, öğrenciler ve eğitimciler olmak üzere iki alt tema altında toplanması uygun görülmüştür (Tablo 1). Önceden hazırlanan ders içerikleri sayesinde iş yükünün azalması ve sürecin sistemli, planlı, iyi koordine olması öğretmenler için en olumlu yönleri olurken, zaman ve mekândan bağımsız, kendi hızında öğrenciye öğrenme fırsatı sağlaması ise öğrenciler için en olumlu yönleri olmuştur. E11, “Sürecin çok iyi yapılandırılmış olması, etkinliklerin ve ders içeriklerinin doğru planlanmış olması. Tüm grupların aynı içeriği kullanması ile fırsat eşitliğinin sağlanması” ve E8, “Klasik sınıf ortamından farklı olarak teknolojinin sağladığı imkânlardan faydalanarak yeni bir eğitim şekli sunması” görüşleri ile öğretim tasarımının iyi yapılandırılmış ve özgün bir öğrenme ortamının tasarlanmış olmasını uzaktan eğitimin avantajları olarak vurgulamışlardır.

İkinci olarak, “BO dersinin uzaktan öğretim yöntemi ile veriliyor olması konusunda ne düşünüyorsunuz?” şeklinde öğretmenlere soru yöneltilmiştir. Eğitimcilerin verdikleri yanıtlar incelenerek ortak temalar birleştirilmiş ve Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2

BO dersinin uzaktan öğretim yöntemi ile verilmesi

Görüşler	f
Doğru ve yerinde bir uygulama, verimli olduğunu düşünüyorum	5
BO gibi ortak dersler uzaktan verilmelidir.	4
Çok sayıda öğrenciye erişim imkânı sunuyor.	2
Özgün bir deneyim kazandırıyor.	1
Verilen ödevlerin öğrenciler tarafından yapılmadığından endişeleniyorum.	1
Laboratuvarda yüz yüze uygulama yapılamıyor.	1
İsteyen öğrencilere laboratuvar ortamında yüz yüze eğitim alma fırsatı tanınması gerektiğini düşünüyorum.	1

Eğitmenlerin büyük çoğunluğu BO dersinin uzaktan eğitim ile verilmesi konusunda doğru bir uygulama olarak görüşlerini bildirmektedirler (Tablo 2). Hatta E1, “BO dersinin uzaktan eğitim yöntemi ile verilmesinin öğretim elemanına ve öğrenciye çeşitli seçenek ile birlikte bağımsızlık duygusu kazandırdığını, bu sebeple faydalı olduğunu düşünüyorum” görüşünü bildirirken, E11 ise “Birçok üniversitede ortak dersler bu yöntemle veriliyor. Üniversitemizde de bu yöntemin uygulanması doğru bir karar diye düşünüyorum” şeklinde olumlu görüş

bildirmişlerdir. Olumlu görüşlerin yanı sıra öğretmenlerin endişeleri de bulunmaktadır. E10, “Öğrencilerin sınıf ortamında, öğretim elemanı gözetiminde uygulama yapamamış olması, verilen ödevlerin, öğrencinin kendisi tarafından yapılmadığı konusunda endişe yaratmaktadır.” görüşünü bildirirken, E12 ise “İsteyen öğrencilere laboratuvar ortamında yüz yüze eğitim alma fırsatı tanınması gerektiğini düşünüyorum.” şeklinde görüşlerini ortaya koymaktadır.

Üçüncü olarak öğretmenlere “BO dersini veren öğretmenler olarak yaşadığınız problemler nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Eğitimcilerin yanıtları incelenerek ortak temalar birleştirilmiş Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3

BO dersi ile ilgili yaşanan problemler

Problemler	f
Canlı derse katılımın giderek azalması	8
Öğrenciye metin tabanlı geri bildirim verme zorluğu	2
Öğrenci-öğretmen etkileşiminin kısıtlı olması	2
Yüz yüze laboratuvar ortamında uygulama yapılamaması	1
Teknik sebeplerden dolayı (elektrik kesintisi, internet kesintisi vb.) aksaklıklar yaşanabilmesi	1

Eğitmen görüşlerine göre (Tablo 3), öğrencilerin canlı derse katılımının giderek azalması en fazla odaklanan problemdir. Öğrenciye metin tabanlı geri bildirim verme zorluğu ve öğrenci-öğretmen etkileşiminin kısıtlı olması diğer BO dersinin uzaktan eğitim ile verilmesinde yaşanan zorlukları arasındadır. E1, “Her ne kadar öğrenciye bağımsızlık kazandırmış olsa da özellikle öğrencinin canlı bağlantıya katılımının dönem başında 16-20 kişi arasındayken ilerleyen zamanlarda bu sayının 5-10 kişi arasına kadar düştüğünü görüyoruz”, şeklinde öğrenci sayısının azalmasını rakam ile belirtirken “Canlı bağlantı esnasında ders içeriğinin baştan sona tekrarlanması yerine kısaca anlatılması ve konu ile ilgili uygulama yapılması öğrencilerin aktif katılımını sağlayabilir” şeklinde görüşünü belirterek problemin giderilmesine yönelik önerisini de sunmaktadır.

Dördüncü olarak, eğitimcilerle “BO dersinin dışında hangi dersleri neden uzaktan eğitim yöntemi ile vermek isterdiniz?” şeklinde soru yöneltilerek bu konu hakkında görüşleri alınmış ve yanıtlar Tablo 4’de ana temalar ile sıralanmıştır.

Tablo 4

Eğitmenlerin uzaktan eğitim ile vermek istedikleri ders özellikleri

Ders Özellikleri	f
Teorik olarak dersler	6
Üniversite genelinde verilen diğer ortak dersler	1
Yüksek lisans ve doktora düzeyinde verilen dersler	1
Şube ve öğrenci sayısı fazla olan dersler	1
Tartışma veya sınıf içi etkileşimin fazla olduğu dersler	1

Tablo 4’e göre eğitimcilerin çoğunluğu (6 eğitimci) uygulamaya yönelik olmayan daha çok teorik bilgiler içeren sözel dersleri uzaktan eğitim ile verilebileceğini belirtmişlerdir. E4, hem sözel hem de şube sayısının fazla olduğu dersleri tercih ettiğini belirtmiş ve “BO gibi şube sayısı fazla olan dersler veya sözel anlatım içeren dersler için uzaktan eğitim tercih edilebilir. Ancak, uygulamaya yönelik dersler için yüz yüze eğitimin olması gerektiği kanaatindeyim” şeklinde açıklamıştır.

Son olarak, “Uzaktan Eğitimde görev alan eğitimcilerin başarılı olabilmesi için görev ve sorumlulukları nelerdir?” sorusuna verilen yanıtlar incelenerek ortak temalar birleştirilmiş Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5

Uzaktan Eğitimde Başarılı Eğitimcilerin Görev ve Sorumlulukları

Görev ve Sorumluluklar	f
Dijital teknolojileri kullanma bilgi ve becerisine sahip olması	7
OİYS’inde ders materyalini(pdf, video, uygulama, ödev gibi) eksiksiz ve güncel olarak hazırlaması veya düzenlemesi	4
Canlı ders saatlerinden önce, derse ve teknik uygulamalara hazırlık yapması	4
Her öğretim yılı başında yapılan oryantasyon programına katılması	3
Canlı derste problem çözme, soru-cevap tekniği gibi öğretim teknikleri kullanarak öğrencinin derse aktif olarak katılımını sağlaması	2
Rehber olarak veya ek puan gibi ödüller ile öğrencinin güdülenmesini sağlaması	1
Öğretmeye istekli ve hevesli olması	1
Öğrencinin canlı derse katılımının sağlanması için SMS veya e-posta iletişim araçlarını kullanarak hatırlatması	1
E-egitim konusunda deneyimli olması veya sürece başlamadan önce eğitim alması	1
Öğrencilere rehber olması	1
Zamanı etkin kullanması	1
Konu alanı (bilgi ve iletişim teknolojileri) bilgisi yeterli olması	1
Problem çözme becerisine sahip olması	1
Uzaktan eğitim ile ilgili gelişmeleri takip edebilmesi	1

Tablo 5’de görüldüğü gibi “Dijital teknolojileri kullanma bilgi ve becerisine sahip olması” başarılı bir eğitimcinin görev ve sorumlulukları arasında en yüksek katımlı görüştür. Ders materyallerinin eksiksiz ve güncel olarak hazırlaması veya düzenlemesi, canlı derse hazırlık yaparak başlaması, öğretim yılı başında yapılan oryantasyon programına katılarak ders hakkında bilgi alması diğer yüksek katımlı yanıtlar arasındadır. Özetle, eğitimcilerin uzaktan eğitim ile verecekleri derse önceden hazırlıklar yapması oldukça önemli görev ve sorumlulukları arasında olduğunu söyleyebiliriz. Kendini geliştirebilmesi ve hazırlaması için oryantasyon programlarına veya hizmet içi eğitimlere katılması, uzaktan eğitim ile ilgili gelişmeleri takip etmesi gerektiği yine bulgular arasındadır. Nitekim, E3, “E- eğitim konusunda deneyimli olması gerekir. Hiç kimsenin olmadığı bir ortamda da ders anlatabilmek zor ve sabır isteyen bir süreç” şeklinde görüşünü belirtirken E2 ise, “Teknik yeterlilik şart. Konu bilgisi de olmalı” şeklinde görüşünü belirtmiştir.

4. Tartışma ve Sonuç

Bu çalışma, uzaktan öğretim ile BO dersini veren eğitimcilerin öğretim ortamına yönelik görüşlerini, süreçte yaşadıkları problemleri ve e-egitimcinin rolüne dair görüş ve önerilerini kısaca yaşadıkları deneyimlerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Eğitimcilerin yaşadıkları deneyimler uzaktan eğitim ortamlarının iyileştirilmesi yönünde katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu amaçla yanıt aranan sorulardan elde edilen sonuçlar aşağıda tartışılmıştır.

Uzaktan eğitimin yüz yüze öğrenmeye göre avantajları öğrenci ve eğitimci olmak üzere iki boyutta ortaya konulmuştur:1) öğrenciler, 2) eğitimci. Öğrencilerin uzaktan eğitim ile zaman ve mekân kavramı olmadan, kayıt altına alınan materyali kendi öğrenme sürecine göre tekrar izleme ve okuma olanakları vardır. Yüz yüze yapılan eğitimde derslere devam zorunluluğunun olması öğrenciyi olumsuz yönde etkileyebilir. Oysa uzaktan eğitim ile öğrenci devam zorunluluğu olmadan istediği zamanda öğrenme sürecine dâhil olabilmektedir. Özellikle çok fazla sayıda öğrenci, birden fazla şube ile aynı dersin verildiği ortamlarda, eş zamanlı olarak aynı eğitimin yürütülmesi fırsat eşitliğine olanak sağlamaktadır. Bu bulgu daha genel bir kapsam ile ele alındığında Li, Zhou ve Fan’ın (2014) çalışmasına benzer niteliktedir. Uzaktan eğitim Çin’in az gelişmiş bölgelerinde ile fırsat eşitliğini sağlamak için önemli bir araç olarak görülmektedir.

Eğitimciler, öğrenmeye yönelik güdülenmesi yüksek öğrencilerin uzaktan eğitimde daha başarılı oldukları yönünde görüş belirtmişlerdir. Ayrıca, uzaktan eğitim ile ders alan öğrencilere özgün bir öğrenme ortamında öğrenme deneyimi kazandırmaktadır. Eğitimcilerin ise, sistematik ve planlı bir şekilde önceden hazırlanan ders içerikleri ve öğrenme ortamı tasarımı sayesinde iş yükleri azalmış ve böylece daha çok eğitim-öğretim sürecine odaklanmaları mümkün olabilmektedir. Öyle ki, uzaktan eğitimde gerekli yapı ve organizasyonların düzenlenmesi çok önemli unsurlardan biridir (Anderson ve Elloumi, 2004). Yapılan çalışmada eğitimcilerin görüşüne göre, devam zorunluluğu olmadığı için canlı derslere daha çok öğrenmeye istekli öğrenciler katılmaktadır. Eğitimciler, öğrenmeye güdülenmiş öğrenciler ile örgün eğitime kıyasla daha istekli ders yaptıklarını belirtmektedirler.

BO dersinin uzaktan öğretim yöntemi ile verilmesi için eğitimciler doğru ve yerinde bir uygulama olarak görmektedirler. Özellikle üniversitede hazırlık ve tüm programlarda öğrenim gören öğrenciler için ortak verilen BO dersinin uzaktan eğitim ile verilmesi konusunda olumlu ve gerekli olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir. Ancak,

dersin uygulamaya yönelik etkinliklerini yüz yüze laboratuvarlarda yapılabileceğini vurgulamışlardır. Bu bağlamda, uzaktan ve yüz yüze öğrenme ortamlarının birlikte kullanıldığı karma öğrenme ortamları önerilebilir. Karma öğrenme, teorik bilginin uzaktan, uygulamaya yönelik becerilerin yüz yüze öğretilmesine olanak sağlayabileceği düşünülmektedir.

Eğitmenlerin BO dersi ile ilgili yaşadıkları problemlerin başında öğrencilerin canlı derse katılımlarının giderek azalması gelmektedir. Canlı ders ortamında detaylı bir şekilde ders anlatımının yapılması yerine öğrencilerin aktif katılımı sağlanması için konu ile ilgili uygulama yapılması ve ders içeriğinin kısaca özetlenmesi, ödev ve “kendimizi değerlendirelim” etkinlikleri ile soru-cevap tekniğinin kullanılması eğitmenler tarafından önerilmektedir. Literatür incelendiğinde bu bulguyu destekleyen çalışmalara ulaşılmıştır. Al-Samarraie, Teng, Alzahrani ve Alalwan'e (2017) göre öğrencilerin ilgisini çekecek, onlar için önemli bilgilerin verilmesi ve eğitim materyallerinin kullanılabilirliği e-öğrenme devamlılığının tatmini etkilemektedir. Lehman ve Conceição (2010) ise çevrim içi derste öğrencileri bir arada tutabilmek için teknik destek sağlamak, öğrencinin bu ortama dâhil olabilmesi için teşvik etmek ve etkileşimli çevrimiçi öğrenme ortamını sağlamak eğitmenin görevleri arasında olduğunu belirtmektedir. Bunun yanı sıra, öğrenci-öğretmen etkileşimi öğrencilerin öğrenme ortamına yönelik aitik hissini önemli ölçüde güçlendirdiği yönünde bulgular bulunmaktadır (Luo, Zhang ve Qi, 2017).

Uzaktan eğitimde, öğrencilerin ihtiyaçlarına göre, ders gereksinimlerini net bir şekilde açıklayan ve zamanında geribildirim veren eğitmenleri öğrenciler takdir etmektedir (Sheridan ve Kelly, 2010; Uribe ve Vaughan, 2017). O'Neil'e (2006) göre, uzaktan eğitimde eğitmen öğrencilerle etkileşimi kolaylaştırmalı, öğrenci sorularına veya yardım aramalarına yapıcı ve zamanında geribildirim vermeli, onların geçerli ve güvenilir kaynaklara erişebilmesi için doğru yöntemleri kullanabilmelerine yönelik eğitim vermeleri gereklidir. Öğrenciler için çok önemli olan metin tabanlı açıklayıcı geribildirim verme eğitmenleri zorlamaktadır. Yapılan çalışmada, öğrencilere açıklayıcı metin tabanlı geribildirim verilememesi uzaktan eğitimde ders vermenin olumsuz yönleri arasında belirtilmiştir.

Uzaktan eğitim ortamları için geliştirilen öğretim tasarımlarının sistematik ve planlı bir şekilde oluşturulması eğitmenlerin görüşleri arasındadır. Bunun yanı sıra üniversite genelinde verilen Türk Dili, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarih gibi diğer ortak yürütülen, yüksek lisans ve doktora düzeyinde verilen, şube ve öğrenci sayısı fazla olan, tartışma veya sınıf içi etkileşimin fazla olduğu derslerin de uzaktan eğitim ile verilebileceği eğitimciler tarafından önerilmektedir.

Uzaktan eğitimde eğitimcilerin daha çok başarılı olabilmeleri için dijital teknolojileri kullanma bilgi ve becerisine sahip olması görev ve sorumlulukları arasında başta gelmektedir. Richardson vd. (2015), uzaktan eğitimde eğitmenler üzerinde hangi eylemlerin, davranışların ve araçların en etkili olduğunu belirlemek için daha fazla araştırma yapılması gereklidir şeklinde görüşüne yapılan çalışmada bu bulgu ile yanıt verilebilir. Bunun yanı sıra, ders materyallerini eksiksiz ve güncel olarak hazırlaması veya düzenlemesi, canlı derse hazırlık yapılarak başlaması, öğretim yılı başında yapılan oryantasyon programına katılarak ders hakkında bilgi alması gibi ders öncesi hazırlıklar yapılması oldukça önemli görev ve sorumluluklar arasında olduğu belirtilmektedir.

Kaynakça

- Al-Samarraie, H.,Teng, B. K., Alzahrani, A. I., ve Alalwan, N. (2017). E-learning continuance satisfaction in higher education: a unified perspective from instructors and students. *Studies in Higher Education*, 1-17
- Anderson, T. ve Elloumi, F. (2004). Theory and practice of on-line learning. Athabasca University. Canada
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak K. E., Akgün Ö. E, Karadeniz Ş. ve Demirel, F. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Ertmer, P. A., & Koehler, A. A. (2015). Facilitated versus non-facilitated online case discussions: comparing differences in problem space coverage. *Journal of Computing in Higher Education*, 27(2), 69-93.
- European Computer Driving Licence (ECDL). (2017). Erişim Adresi : <http://ecdl.org/about-ecdl/base-modules>.
- Gustafson, K. L., ve Branch, R. M. (2002). What is instructional design? In R.A. Reiser ve J. A. Dempsey (Eds.), Trends and issues in instructional design and technology(pp. 16-25).Saddle River, NJ: Merrill/Prentice-Hall
- Gürer, M.,Tekinarslan, E. ve Yavuzalp, N. (2016). Çevrimiçi ders veren öğretim elemanlarının uzaktan eğitim hakkındaki görüşleri. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry (TOJQI)*, 7(1), 47-78.
- Kalelioğlu, F., Arda, A. ve Çetin, Ç. (2016). Sanal sınıf ortamında eğitmen ve öğrenen deneyimleri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(2).
- Lehman, R. M., ve Conceição, S. C. (2010). *Creating a sense of presence in online teaching: How to "be there" for distance learners* (Vol. 18).John Wiley ve Sons.
- Li, F.,Zhou, M. ve Fan, B. (2014). Can distance education increase educational equality? Evidence from the expansion of Chinese higher education.*Studies in Higher Education*, 39(10), 1811-1822.
- Luo, N.,Zhang, M. ve Qi, D. (2017). Effects of different interactions on students' sense of community in e-learning environment.*Computers & Education*, 115, 153-160.

- Moore, M. ve Kearsley, G., (2005). *Distance education a systems view*. Thomson Wadsworth.
- Moore, M. G. ve Kearsley, G. (2011). *Distance education: A systems view of online learning*. Cengage Learning.
- O’Neil, T. (2006). How distance education has changed teaching and the role of the instructor. *In E-Leader Conference*.
- Özden, M. Y. ve Durdu, L. (2016). *Eğitimde üretim tabanlı çalışmalar için nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Patton, M. Q. (1987). *How to use qualitative methods in evaluation* (No. 4). Sage.
- Richardson, J.C., Koehler, A., Besser, E., Caskurlu, S. Lim, J. ve Mueller, C. (2015). Conceptualizing and investigating instructor presence in online learning environments. *International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 16(3), 256-297.
- Schreier, M. (2012). *Qualitative content analysis in practice*. Sage Publications.
- Schunk, D.H. (2009). Öğrenme teorileri. (Çev. M. Şahin). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Sheridan, K. ve Kelly, M. A. (2010). The indicators of instructor presence that are important to students in online courses. *MERLOT Journal of Online Learning and Teaching*, 6(4), 767-779.
- Uribe, S. N. ve Vaughan, M. (2017). Facilitating student learning in distance education: a case study on the development and implementation of a multi faceted feedback system. *Distance Education*, 38(3), 288-301
- Yavuzalp, N., Demirel, M., Taş, H. ve Canbolat, G. (2017). Türkiye’deki üniversitelerin uzaktan eğitim merkezlerinin mevcut durumu üzerine bir doküman analizi çalışması. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(2), 759-776.
- Yildirim, A. & Şimşek, H. (2005). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yükseköğretim Kurulu (YÖK) (2017). Yükseköğretim Kurumlarında Uzaktan Öğretime İlişkin Usul ve Esaslar, Erişim Adresi: http://www.yok.gov.tr/documents/10279/38502/uzaktan_ogretim_esas_usul_25022014.pdf/78353e67-ac60-46d4-85b1-10a3f4cec880 (Değişik; 20.02.2014 tarihli YÖK Genel Kurulu).